

Döbrentei Gábor kiadatlan levelei Bölöni Farkas Sándorhoz.

Közli: dr. JANCSÓ ELEMÉR.

Folytatás és vége.

28.

Szeretett barátom,

Wigandot vártam Lipcséből, hová általtette kereskedését, s az ittenit sógorával Heckenasttal tartotta meg, azért megy válaszom későbbben felszólításodra. Tegnap előtt érkezvén meg, tegnap szólottam vele kéziratod iránt.

Szavadat mondván neki: Veled könnyen alkudhatik — azt felelte, — általveszi csak küld ki s ha én javaslom neki, vagy itt nyomtattatja vagy Lipcsében hol két magyart tart maga mellett. Akkor megmondja mit adhat honoráriumot. De erről azonban szándékosan te is nyilatkoztasd ki előttem.

Arról ha itt áll é az erdélyi cenzurán keresztül ment kézirat vagy nem, bizonyosat nem irhatok. Mert a 3 Censor közül is, most *actu* egy sincs a magyar munkákhoz és néhány napig még nem lessz. Schmid professort u. m. a Consilium suspendálta s magyar kéziratok vizsgálatától el is tiltotta pirongatással, miért engedte meg a kritikai lapokban lévő személyes sértéseket, mihez a nádortól jött indítvány Pyrkerért. Dreschert a másik Censort pedig azért mosta meg, hogy merte az ezen libellusra: Sollen wir Magyaren werden, mely a magyar nyelv ellen van, készült megczáfolást olly vélekedés adással meg nem engedni, mintha ahhoz a Nádortól lett volna intése, s erre Drescher lemondott. A 3d Censor, Nagy nem tud magyarul. Dreschert a consilium meg akarja tartani, de mikor fog ismét munkához nem tudom.

Igy ezt gondolnám: Censuráltasd meg Kolozsvárott s küld ki, ha szabadon van s megengedték ott, itt is könnyebb lesz a Censorral végezni, midőn csakugyan által kellene nézetni az ittenivel is. Előre írom hogy itt sokkal keményebben bánik most a Censura mint elébb. Minden bátrabb fellövellést kitörölt azon munkából is mellyek a Társaság évkönyveibe mennek. Igy enyimből s Horvát Endréből, Kállayét meg sem engedte. Én csak azért óhajtom itt kijöttét iratodnak, mivel akkor személyesen lehetek veled, különben miért ne adhatnád ki Kolozsvárott olly Censura melleett mint Szilágyi Kliójáé, ha t. i. ott költséget adó találkoznék. Ha jössz ki ide, előre kikötöm hogy nálam szálj. Lesz külön szobád és sem Te nem alkalmatlankodol nekem sem én Neked.

Gyere, gyere édes Sándorom, éljünk megint néhány napot együtt. Általnézem akkor együtt veled, vagy külön kéziratodat.

Még a mult tavasszal kezdettem azon dolgozni, hogy e nyáron Kolozsvárra s onnan Borszékre menjek. De nem találkozott olyan Vivóm, kivel Kolozsvárról együtt mehettem volna s konyháján lehessen helytt azon esetre ha Borszéken traiteur nincs. Majd más akadály jött. Pécssett meghala Majus 6d a fő Tartományi Biztos, annak helyére be adta recensusat az előttem lévő Német Péter kinek meg helyét itten én akarom kapni. Maig sem teette még meg a propositiot új Directorom Mérey, s hogy sürgethessük itt és Bécsben e dolgot, jobb vala helytt maradnom. Mire válik, megíássuk. Egyébiránt egészségben élek, sok a dolgom a Társaság körül, mert minden rajtam fordul meg, mivel egyik Elölülő sincs jelen. Üléseink csendesesen jól mennek.

Tunyogiról azt hallám pasquillust irának Kolosvárott, csúfolják vele a Társaságot is. Megmondtam volt Wesselényi Miklósnak, ne választassa, mert soha munkát tőle nem kapunk. De sok történt már köztünk, a mi Társaságunkat depopularisálja, és pedig inkább inkább. V. Miklós igen szép szerepet vállal a lehető éhségről gondoskodva.

A Társaságnál szünnapjaink lesznek Augustus September, October elsőjén kezdjük az üléseket. November elsőjén fogunk a nagy gyűléshez. Septemberben szellőztetés végett valamerre menni szeretnék.

Gr. Wass Tamásnért szívemnek mélyéből tisztelem. Szeretnék vele levelezésben lenni. Már most semmi nem tartóztatná. Nekem lelke szíve volna balzsam ha irogatna. Az az egyetlen egy Asszony kinek emlékezete előttem holtomig kedves marad. A többinél vagy mosolygok magamon, vagy hideg lettem irántok mint gaz nép iránt, s azt mondom magamnak, frater Gábrriel, hogy lehattél oly vaksi, oly bolond.

Mond meg Gr. Bethlen Ádámnak, hogy 2 hordaját p 50—50 magyarországi akó megkapja Klöpfinger ígérete szerint. Tisztelem s Vele Anyját és Gyulai Fannit.

Isten Veled. Mindenkori hived

Döbrentei Gábor.

Budán Julius 13d 1833.

29.

Kedves jó barátom,

Ma vala megint ülésünk a Budai magyar játékszín ügyében s aláírtuk színészeinkkel a kötelező leveleket, s felolvastattuk a törvényeket. Ezen ülésben jelentetett bé, hogy vén asszonyok kelepelő szerepére két hét alatt jó egy ismeretes színészné, s így azt határozá az Igazgatóság, hogy, szükség hamar

kivánván ilyen actricet, Néb Mari iránt több felszólító lépés ne tétessék.

Mivel én Néb Marinak kereken lemondott levelére is, őtet még egyszer megkerestem ide jövetelre, méltóztassál neki megmondani, azon esetre, ha csak ugyan most másodszeri felhívásra hajlott volna, hogy személyét vitelére őtet magát e télre már nem akarjuk felfárasztani, hanem adná tudtomra, ha kiellelten vagy a nyárra kijönni lenne e majd kedve?

Székelyné azt azonban kedvesen fogadjuk, ha csak lehet jönie, sürgesd. Benne bízunk, hogy jó, s Gyertya Szentelőre tetűk Fáy Andrissal határnapjának hogy annál inkább siessen. Azt mondá Deák Kis Sámuel, itt, Bécsbe mentekor, még most is igen jó a színen s a Közönség várjá. Egyébként ne félts többé. Kebelem ugyan láng marad holtomig úgy érzem, de a szerelem tréfa lett előttem.

Wigand sógora Heckenast, ígérte, írni fog Lipsiába Amerikai útat kézírata felől, de most Wigand Londonban jár. Gr. Széchenyi Munkáját: Stadium, most adta ki Wigand mint előbb Lipcsében, melly itt Confiscáltatott, s ő hamar kész kapós munkát felvállalni, hogy rajta nyerjen. Minden esetre írd meg határozottan, mit kívánsz tiszteletdíjul, mert ezt Heckenast tudni akarja.

Gyulai Lajosnak MNémetiből vett leveléből tudom, hogy az általam tisztelt Gr. Gyulai Lotti férjével most Kolozsvárott van, s így nagyon kedves levelére, mellyet Grétz mellől írt, küldött válaszat nem egy könnyen kapja. Mond neki szives tiszteletemet s hogy Kolozsvárra megy, tehát most hozza új levelem. Tisztelem Gr. Vass Gyulánét. Szeretnék most köztök lenni.

Igazat mondott Neked, ki sok dolgomról tudósíta. Sok van valóban s lelked fárasztó. Magamból semmit sem dolgozhatom. A theatrális directóság legalább esténként multság, de a Titoknokságot leteszem, mihelyt a Commissariatásban elébb mehetek.

Nép folyóiratotok nagyon jó gondolat. Székely földieid veszik annak majd inkább hasznát. Én itt nem vihettém keresztül, hogy a Társaság veszteséggel adja eleinte munkáit, hogy 15—20 év mulva nyerhessen. Ugy árultatunk, a mennyibe kerül. Tudni fogod, hogy Pozsonban egy Schmid nevű vállalkozott a Penny magazin magyarul kiadására e czímmel: fillér tár, a mi rossz czímmek, mert a tárban nem fillér leszen.

Hát Te azt irád, hogy ki jössz Pestre. Mikor láthatlak, ölelhetlek?

Isten áldjon meg. Brassainak is most írtam. Teljes szívemből szeretlek, becsüllek.

Döbrentei Gábor.

Budán, Nov. 25 d. 1833.

30.

Kedves barátom,

Heckenasttól a Lipsiában lakó itt lévő sógorától, ki annak dolgait Pesten viszi, ma ezt tudtam meg:

Amerikai leírásodra Wigand következőleg válaszolt: Lehetetlen neki felfogadnia munkádat Lipsiában nyomtatásra, mert a Stadium miatt felsőbb parancsolatok van az itteni Censuroknak, hogy általjában minden magyar munkát, mely Lipsiában vagy egy szóval külföldön jött ki, a 30dnál le tartóztatásának, s minekutána általnézték és Censura elleninek nem találták, csak akkor adják vissza a tulajdonos Könyvárosnak, a miben fél év is eltelhet, s így a munkában heverő tőke pénzt is sokáig kellene haszon nélkül hagyniok és a veszélyre kitétel nagy lotto volna.

Már most édes Sándorom, a plannak vége! Vagy a magyar szabadság határain belől kell munkádat Kolozsvárott vagy Pesten nyomtattadnod, és úgy beszélned, a mint megengedik; vagy azt mondanod csak magadban: Voltam ugyan én is Arkádiában, hanem mintsem úgy nem adjam elé a mit ott láttam, a hogy van, inkább akkorra hagyom, midőn esztrengán nem kell keresztül ugranom.

Az évkönyvedet én mint minden egyéb könyvét a Társaságnak veszteséggel akartam adadni, most hogy a Társaság ez időben inkább moraliter nyerjen. Minoritásban maradtam. Drágallani fogjátok. 6 f. pengő és 4 f. 20 kr. pengő. Igaz hogy szép.

Minekutánna titoknokságom alatt minden jól folyamatba indult, óhajtanám csendesebben, elvonulva élni napjaimat mint fő biztos ha succedálna.

Ölel hived

D. G.

Budán, Decemb. 20d. 1833.

31.

Buda, Januarius 14d 1834.

Megengedj kedves barátom sok alkalmatlanságomért, már magam is felette unom, hogy Székelyné s Néb Mari olly precieusek. Ha most jönnek, ez az utolsó levelem hozzájuk. A confusiót az szerzé hogy Mari nem fogadván el első meghívásomat, más ajánlkozót vettünk fel, s azután mikor Mari megint jőni akart, meg kell irnom, hogy már másunk van. Most a mellé is elfogadjuk, mert Székelyné nem akar látom Mari nélkül megindulni.

Beszéld rá őket kérlek; mindent megadunk nekik a mi csak telik, a fizetésre nézve, s mond meg a két capricieusi Szipnek, hogy Buda várában a legjobb dolguk lesz. És midőn látod már kedvüket, akkor csak rakd fel őket hamar szekérre. Én elég szépet tevék nekik qua Director.

Nagyon compromittálva volnék, ha nem jőnének. A tavaszig mindenre kell actriceünknek lenni, s most Székelynébe bizván más felé fordulnunk késő lenne.

Isten Veled. — Még egyet. Tegnap a legelső magyar pantomimát láttam itt. A közönség igen meg volt elégedve.

Ölel hived
Döbrentei.

Mari, Kisasszony s leányasszony avvagy leány is asszony is?

32.

Januarius 23d írt leveleden, többször andalgék által; nyílt barátságod mindég tesz valamit kifejezéseidbe a mi reám nagyon hat. Jőne nekem arra eláradnom, ámbár ezt Székelynének írt válaszom után írom, s az nagyon komoly, jőne hogy sokról fecsegjek Veled szivesen, de éppen ma ezer tárgy nyom — ma dél után a Vármegyénél theatrális ülésünk, holnap tudósnak kell lennem a Társaság ülésében — s így csak, fontos közt is kapkodva írhatok. Irnom pedig kell még ma Neked.

Amerikából az egy Wigand hozthat Anglián keresztül hol épen most van, könyveket számodra. Bizonyossá teszek előre, ámbár Sógorával itt még e felől nem szólhattam, mert a Duna ára miatt a Pestre járás nem reppenés most. De emlékeztetek Nagy Károly Barátodra is, kinek ha írok, (engem is szeret egy kisség) kedvéért megrendeli. Küld ki tehát csak hozzám a Czimeket. Eljárok benne.

Vasárnapi ujságtoknál jobbat nem tehattetek volna. Csak küldj hirdetést, azon leszek, hogy itt is szerezzek részvevőt. Hiszen 1 f. mi? egy évre pengőben, mert ebben hiszem.

Székelyné újabb leveléből látom, hogy ő most is a régi. Egyik nap így, más nap máskép. Számot reá nem igen tarthatunk. Most azt hozá elé, hogy Kántorné majd megy, úgy bánnék vele. S nekem külön czédulán per Tu ira. Mingyárt gyanítám, hogy ki tudja, megérdemlem-é? hogy a barna legényt velem felcserélje. Nekem úgy segítjen nem kell. Lásd lásd édes Farkasom, a kemény férjfit most az egyszer bennem.

Elég az hozzá, hogy az Igazgatóság utóbbi ülésében ezt határozta: ha jó Februarius 20dikáig Székelyné jó: ha nem, mást hívunk. S így kell tennünk, mert a Publicum már haragszik reánk, hogy színésznékről nem gondoskodunk. Kettő van csak jó: Kántorné, Szentpéteriné, a többi kezdő.

De Néb Marit elfogadjuk, ha későbben jó is, mert ennek szerepével egy kisség még várhatunk. Székelynéével nem. Már most azonban még félek, hogy majd Mari nem jó Székelyné nélkül, ez pedig alkalmasint meg fog haragunni. Hanem benned

bízom, hogy Marit elindítod Szentpéteriné Anyjával, ha a Józeffnap pesti vásárra jó is. Azért add neki kérlek e czédulát, azon esetre, ha Székelyné úgy nem akarna indulni, hogy febr. 20dikán itt legyen.

A Gróf Gyulai ház négy tagját szívemből tiszteld nevemben. Borszékre készülök a jövő júniusban, B. Wesselényi Farkas gondoskodik rólam ott. A legegyszerűbben akarok menni Kolozsvárnak s megint arra vissza reppenni. Az a víz vissza fogja adni egészségemet s majd könnyebben tűröm a léleknek elly fájdalmaikat, millyenek Téged is bántogatnak. Mikor olvastam a kolozsvári philadelphiai hölgy halálát az ujságban, fájtalak.

Öllelek szívből.

Döbrenteid.

Budán, Januarius 30d. 1834.

33.

Kedves Sándorom,

Mi bajod van neked, hogy annyira elhallgatsz? A húshagyó keddi katona kicsapongás leírását is vártam Tőled, várám az Ország gyűlési készüléteket, s nem írálsz.

De leginkább érdekelt már hogy az iránt tudósíts, ki által? kihez? küldjem bé a Vasárnapi Ujságra gyűlni akaró előfizetést. Már néhánytól nem mertem elfogadni, mert nem jött még kezemhez utasítások hogy én küldjem é az előfizetőnek a példányokat, a mi lehetetlen, vagy postán kapja, de így meg a posta utóbbikát nem tudom mindeniknél mert falukról is tudakozódtak. Jobb lett volna ezt Pesten egy könyvárossal végezni. Mert sok . . .

Írj hát e felől minél előbb.

Velem e változás történt. Aprilis 17d nevezett ki a m. kir. Udvar Cancellaria in primarium Substitutum Provincialem Commissarium Németh Péter helyébe ki Pécsre neveztetett fő tartománybiztosnak, ex lege ut muneris secretarii, quod hucdum obivi renunciare teneat. Sok bajtól menekszem meg s maradván rendes tag, könnyebben dolgozhatom. Egyébiránt erről több mondanivalóm is lehetne.

Öllelek teljes lelkemből

hived
Döbrenteid.

Budán, Aprilis 27d 1834.

Kedves Közelem,

Megkapott az érzés hogy közelemnek írjalak, mert míg a Magyar 1000-ig a tóttól a braty szót nem vette fel barátinak, a kit szeretett az neki közele volt.

Tehát Neked Közelemnek minek előtte ma este 10 órakor Fűredre indulnék 14 napra néhány sort.

Kivánt könyveidet Amerikából megrendeltem Heckenastnál, Wigand süvénél (sógor), ki Wigand pesti könyvkereskedését átalvete. Azt mondá, talán elébb itt lesznek fél eszten-dónél.

Ország gyűléstek csak ugyan elkezdődhetett. Kivánom hogy okos tűz élessze s minél több köz hasznu sikere legyen. Te ijedezel a sok politikai nézetek factiójítól. En politikait, literariait látni, köztök forogni rég megszoktam, s elvesztém miatok általak szebb világát lelkennek az emberek felől. Egymást rágó, önhasznu teremtések és felette gyakran gaz állatok.

Játékszínetek hogy s miként menetelét néha látom a Honművészből. Ott is esik elég hiba, mint nálunk. Mert külön ember nem is a játékszini. Ej be sok a baj velek, himekkel és nőkkel. Ritka közöttük, kit a theatrális világ elfacsart képzelődésüvé ne tenne. Elvira, hallom, most hamarabb jó le ide, de nem kell édes Sándorom, van itt Asszony ugy is, a ki elég bajt szerez. Még itt mi alkalmasint állunk jövedelmeinkkel. Lendvayt várom ide Julius végével, mert még Kassáról ide kell vala jőnie.

Hogy Gr. Gyulai Lajos vagy a Regalisták vagy a Követek közt nincs, sajnálom. S Követek között is mért nem lehetett volna? Élete le folyand nyom nélkül.

Örvendek, hogy munkád a körmök közül alkalmasint mégis megszabadult.

Szabó Prof. fijától, ki Pesten Gyógyszereskedett, küldöttem bé Brassaihoz 3 f. VCz. a Vasárnapi ujságra. Kérlek, légy utána, hogy az előfizető megkapja példányát, különben azt hinné, hogy 3 f. nálam rekedt.

Fanny és Constance grófnéknak igen szives viszont tiszteletemet. Hát Gr. Wass Tamásné hogy van? Annak is különös tiszteletem mond.

Isten Veled, kedves jó Közelem.

Hived
Döbrentei Gábor.

Budán, Julius 1sőjén. 1834.

35.

Kedves Sándorom,

Aldásom rajtad Észak amerikai utad kiadásáért. Az emberiség szent érzései kifejtését huzomosabban eszközöd Te azzal, mint magyar és erdélyországi némelly szónokaink, kik szabadság mellett beszélnek s *ők maguk* despoták.

De miért nem vigyáztatál jobban a nyomtatási hibák kiirtására. És némelly szó felől lett volna megjegyzésem, ha szerencsém lesz vala, mint egykor kívánád itt általnézhetnem. A 2-öik kiadáskor erre ügyeljünk, mert 2dik kiadást is jövendőlk. Csak küldess ide Heckenasthoz Tilschel példányokat, mivel keresik.

A Gr. Széchenyinek küldöttet neki általadtam. Sok dolga volt. Lement ismét a Duna szikláival viaskodni.

Én 3—4 nap mulva Possonba és Bécsbe indulok. Itt akarok lenni megint Octóber 6-dikán. Novemberben leszen a Társaság nagy gyűlése s az én lemondásom. Azután több időm lesz, megint élhetek saját dolgozásaimnak. Most más szekerének hájazója vagyok nagy részben.

Országgyűléstek jegyzőkönyvét olvasgatom. Örvendettem megtiszteltetésednek Itélő mesteri candidatiódra nézve. Irigység üldöztetés a kitünőt mindig bántotta.

Segitenéd Te is ajánlásokkal Gr. Gyulai Lajost, hogy Simó a kenyérmezei csatát bevégezhesse. Ha arra való pénzem volna, magam festetném magamnak.

Euczyt örömöm volt nálam látni 3 nap s éjjel. Mikor kijőnél Te is nálam szálj.

Ölel hived

D. Gábor.

Buda, September 8d 1834.

36.

Buda, Martius 18d 1835.

Régi Barátom,

Nekem Te gratuláltál Gábor napjára, én pedig ma Sándor napján irok Neked és viszonzom jó kívánságodat.

Ha utadat Amerikába Tilsch újra nyomtattatja, jó; itt Heckenast minap azt mondá nekem, el volna toltva a második kiadás. Tilschet elvárom, ha jön, itt mindjárt maga egyezhet a nyomtatóval. Ugy hinném, Máténé irásai ma is lelnének olvasókat Erdélyben.

Ugyan sajnálom, hogy kedvetlenséget szerzek Neked, taggá kineveztetésseddel. S még egyszer kell majd tennem, mi-

dőn az oklevelet megküldöm. De megvallom, szerénységnek hittem én intéseidet csak s gondolám, változni fog kedved, mert ládd az ember, változó. Egykor azt írad, hogy becsületed sérteséért kardra hívod Bajzát, azonban ezen írásoddal küldéd meg neki Amerikai utad példányát: Tek. Bajza Urnak szivesen ajánlja az utazó.

Azt Neked rosszul mondák, hogy az Elölülőnek (vagy fennülőnek) Sz,-hez ment leveléből írta volna ki az Erdélyi kiadó taggá neveztetésedet. Az Elölülő neve alatt ment leveleket én írtam, s mindenkinek csak az ő kineveztetéséről szólott tudósítása.

Tartson meg Isten s úgy, a mindig kevesebbülő s elhaló hü barátim közé vallhasson érzésem.

Döbrentei.

37.

Kedves Sándorom,

Bonczhidától bejöttöd után irt leveledért ujonnan tisztellek; magamat pedig igen becsülöm, hogy Neked úgy irogatok, a mint érzésem hozá s nem szinlett nem elnyögött kebellem akarom folyamában tartani barátságodat. Punctum! ezt mondom én is ezekre, s hallgatás legyen.

Én e nyáron se láthatlak! Akármiként igyekeztem bár Borszékre, az engem ujjá szülhetőre menni, s noha Gr Telekitől engedelmem volt már és tisztitársaimmal el volt igazítva, itt maraszta sok dolgom, mert nagy gyűlésünk Augustus végével kezdődik s ha itt nem vagyok e közben, a nagy gyűlés mint a rossz kerék, csikorogva megy. Mig a titoknokság-nyügeit le nem veszik rólam, addig is Erdélyt már így nem láthatom. Mit fussak oda néhány szempillantásra, ki akarom ott magamat élni, s hogy maradhassak mig tetszik. Azért a jó Vass Gyurinnét is ki Hozzám a legédes levelet írá, csak nyugtasd meg és légy prókátorom mellette, mond hogy bizony nem hazudozva halasztgatom meneteletem.

Az évkönyvnek 2d kötete nyomtatását most végezem. Mennyi baj, annyi íróval, kiknek érzékenységük benne. Ez még ezt akarja hozzá! az, hogy ez meg ki ne maradjon, és a sokféle rajz, s azok miatt a korhely művészekkel veszekedés! És még a nagy gyűlésig, legalább 2—3 ivvel nyomtatásban készen akarok lenni a philosophiai feleletekkel, a tájszótárral, a régi magyar nyelvemlékekkel 10 ivvel, a köz nép dal gyűjteménnyel is nehánnyal. Engem körülállásim eddig mindig így mások dolgai utbaigazításával foglalatoskodtattak! Saját kebelem mivei,

csak sóhajtságban, törve, datalolva. De a jövő nagy gyűléskor, gondolom együtt leszen 9 igazgató is, és választanak más titoknokot. Eddig, a mult 1834-beli nagy gyűlésig szenvedelemmel vittem, azóta becsülésből, ez után kénytelenségből vinném. Igen sok féle elkedvetlenített. Ne csudáld tehát, ha hü barátira szomjuhozok. Isten veled.

Barátod
Döbrentei Gábor.

Buda, Junius 27d 1835.

38.

Buda, Oktob. 3d 1835.

Kedves barátom,

Még itten talált válaszod. Holnap után indulok csak; Mivel expediendumom még sok. Azért neked is tsak keveset.

Tudósításom elküldése után, hogy te nyered a 200 + magamnak is jöve eszembe, hogy Te amint ismerlek, azt könnyen a társaság tőkájéhez ajánlod. Az ajánlás nemes és mivel lelki gyönyörödet találod benne s feltételedhez képest eleget van különben, jól téved. És Amerikának olyan leirójához mint aminő vagy, illik. Az igazgatóság nem várja senkitől az el nem fogadást, de sértetését sem fogja találni. Minap Külkey Henrik adta vissza fordításáért, ivenként ki rendelt egy aranyat 5 + teszen, s kedvesen vétetett. Epen jó, találkoznak hasznot nem leső Irók is, mert vagnak köztünk, mint Vörösmarty, magokat csak mindig fizettetni akarók. Ez a szivetlen költő és pajtásai, kik ellenségeim min. f. szántak nekem a Régi Magyar nyelv emlékek szerkesztéséért még taval rám szavaza 16 ó ellenek, kik Sczan valának, csakhogy barátim, kik többséget tesznek, újra meg ne válaszanak valahogy titoknoknak s én 100-al kevesebbel megelégedtem.

Az illendőség igen megkívánja, hogy Bajzának megköszönd küldeményét, melly között egy verse gyönyörű. Ő ajánlotta munkádat most legtöbb indítványokkal 200 + -ra. Benne, pajtások között legtöbb következőséget és egyenességet is találtam kívül gi munkálódásainkban. Szeresd barátom, ellenségemben is a Jót mint én. De azért, midőn collisio volna, tudom én azt már szentül tudom, hogy Reád, mint köszzála épithetek.

Stansicsot alkalmasint jól ismerem. Sok jó van benne, különködéssel és gyakran nagyocskával elegyedve. Most tán három éve báró Radvánszkyhoz ajánlottam Vác mellett Nevelőnek.

Ott hagyá. Gr. Telekiékhez indultakor közlöttem velem szándékát. És, közben kárpálá a m. Akademiát, hogy a ére nem zabolázza. Ebből s minden egyébből látám a csupa 4 fal theoreticus tudósát. Rényképeit halloom dicsérni, kívánom hogy észrevételeiből a társaság munkáira tanulni lehessen. De, grammaticai szoroskodásának mindig ellene mondottam.

Ott is megvan munkádra nézva s scheda. Mondá egy nagy ur a jutalmazás után: Ugyan munkát tisztelt meg a társaság! Nem tudtuk kegyelmes uram a tilalmat, vala feleletem.

Csak rajta, édes Sándorom, szapuljatok engem valahányszor Buczyval vagytok. Azt Emil szereti.

A titoknokságról lemondásom, jegyzőkönyveink szerint dicsőségemmel van. Így megeleégedve nézek vissza itt is a jég tördelésre. S ez után csendem, nyugtom van. Schedelt nem választotta volna a többség, mert bizony még nem való arra, hanem Kölcséyt felülről nem akarták semmikép, s így csak 2 vctumot kapott és Gr. Széchenyi Schedelt választotta car il est presentable pour les Anglais.

De, legyen a ki van, menni fog már, s ügyelünk hogy jobbuljunk. A társaság eddig is sok jót tett és teend, ha emberi gyarlóságok bélyegei azon is látszandanak bár, mert tagjai emberek.

Találjon itt levelem, October végével, vagy November közepén. Vagy küld SzMihályra p. Tokaj Gr. Desewffy Józsefhez.

Öllelek szivből

hived
Döbrentei Gábor.

*Döbrentei Gábor utolsó levele Bölöni Farkas Sándorhoz.**

39.

Buda. Majus 10d. 1838.

Farkas Sándor Urnak tudtára adatik ezennel a 25 pengő forint vétele. Nem volna erre szükség, mert a „Recepisse” alá iratása általam azt már bizonyítja s egyéb tudositásom a pénz mellett nem jött, de alul irtnak még egy leg utolsó kérelme is van. Ne sajnálja n: m: Farkas Sándor Ur, a közelebbi Pesi

* Kelemen Eéni másolatában.

medardi sokadalomra jövő valamelyik kolosvári biztos kereskedő által Medgyasszay Istvánhoz bétetetni, hozzá irt minden leveleimet. Ugyan azon kereskedő veendi által Medgyasszaynál Pesten a nagy hid uczában Farkas urnak alul irtnál meglévő leveleit.

Döbrentei Gábor.

Bölöni Farkas Sándor válasza Döbrentei Gábornak.

40.

El küldém hozzád minap a Frimontné pénzét, semmit nem írva a boriték alatt; mert abban valamit inrom sem nem illet, sem nem volt szabad mint más tulajdonában. Két événél több már hogy nem írtam volt Néked. Leveleimre el halgatásod s más körülmények miatt fel tételesen nem akartalak megszolitani egy ideig, mert rosz politicalai hírben állottam, tudtam hogy politicalai hitvallásom s társalkodásom nem a te gondolkodásod szeréntiek, s önként nem akartalak a' lesők (iletők) előtt gyanuba hozni hogy velem viszonyban állasz.

És mívő Leveledet vévém a mult postával ily hosszas idő után! Alig hiszem, ha valoban tölled jönneké, e meg vetésed 's fővebb hivatalos tekintetedet, egész erőlködéssel éreztetni akaró sorok. Tölled, kit én nemes érzelmü boszut nem ismerő embernek hittelek lenni. Számoltattam magamat, mivel adhattam okot, ily kiméltelen ily szivtelen bánás mododra! Azzale hogy képzelt ellenségeidnek nem voltam ellensége? Azzolé talán, hogy néked is nekemis barátinknak, nem álhattam meg ne ne panasolni, hogy te Wesselényi Miklost nyomoruságában hidegen el hagyta, az üldözötnék teis rendithetetlenebb barátid egyike volt, ki életétis fel tette volna melletted, s aki, ha emlékezni akarsz hozzád mais jóvoltagekkel viseltetik.

Kivánságotat leveleid vissza küldésére nézve teljesitettem, azokat a holnap innen indulo Diligence viszi hozzád. De fáj nekem, hogy ily mindennapi, ily piaczi modra válunk meg egymástól, mint egybe vészett hiú asszonyok, kik mérgökben vissza lányák egymásnak volt barátságuk jeleit. — Ohajtom, ha ellenségem maradszis, hogy e tetteted magános oráidban ne piricson meg, s midőn majd el hagyogatnak az emberek, gyakrakodo kebled vadonját, ne gyötörje szemrehányás érettem.

Becsülleted érzelmére hivatkozva, s azon szent érzelem nevében, melyet éretted és benned tiszteltem, kérhetnélek még utoljára énis arra tégedet, hogy tudasd velem egész terjedelmében, mivel bántottalak meg ily rendkivüileg. Nem szeretem

senkinek ados maradni igazságos keresetében s ha bántottalak, kész vagyok engedelmet kérni, ha akarod nyilvánis. Ha ennélis többet kívánsz bármely férfiukat illő elég tételreis készen állok, s elődbe megyek ahová rendeled. Ha mindezekre is el fognál halgatni, akkor azt kellene hinnem hogy el vetemedéett erkölcsi gonoszságokat tész fel rollam, velem pedig el halgatásod szívemet sebhető fájdalommal azt sejtetné, hogy Te is azon irigy tudosok közzé tartozol, „ki általad ápolt barátodtolis irigylesz bár mely parányi közfigyelmetis” s ha ezt kellene hinnem az kimondhatatlanul fájna nékem, mert akkor talán, — akkor meg vettettél el keseredésemben meg bánám 26 év alatt el pazarlott érzelmemet, — s ettől őrizzen Isten engemet!

Ha fennebbi kérelmem nem teljesitenéd is, mégis kívánnék azon hiedelemmel élni, hogy te nemes ellenségem maradsz. Én pedig maradok mindig

tisztelőd
Farkas Sándor.

Majus. 24. 1838.

UNITÁRIUS FOLYÓIRATSZEMLE.

A bécsi döntést követő évek unitárius folyóirataink életében jelentős változásokat hoztak. Az eltelt néhány esztendő a kibontakozás és útkeresés ideje volt, s a jelen év eleje jelentős személyi változásokat is hozott.

A döntés után a délerdélyi részeken csak egy lapunk maradt az *Unitárius Jövendő*, mely épen akkor volt kénytelen beszüntetni további megjelenését, amikor *Kovács Lajos* esperes szerkesztő és a tordai egyházi központ megtalálták az együttműködés szükséges alapjait. Az utolsó szám már nyomdában volt, amikor meghalt a szerkesztő, *Kovács Lajos* esperes és megjött a román kormány betiltó rendelkezése.

A hazatért területen megjelenő lapjaink közül évek óta szünetelteti megjelenését a *Kévekötés*, az ifjúsági mozgalom szép eredményeket elért folyóirata. E lapot újra kellene ébreszteni s az unitárius népfőiskolás gondolatnak ez kellene, hogy központi fegyverhordozója legyen.

Néhány évi szünetelés után újra megindult a lelkészek szakszemléje, az „*Unitárius Szószék*”, mely ma *Kelemen Imre* oklándi lelkész szerkesztésében nemes célkitűzésekkel végzi feladatát.

Ujra megindult, de a folytonos szerkesztő változás és egyéb akadályok nagyon megnehezítik s hátráltatják a szépült s egykoron harcias egyházi és iskolai lapunkat, az „*Unitárius Egyház*” c. szemlét. A lap szerkesztője *Máthé Sándor* újszékelyi lelkész a döntéskor túlmaradt a határon. A lapot kiadó székelykeresztúri lelkészek a szerkesztést *Marosi Márton* székelyszentmihályi lelkészre bízták. A lap címe is átalakult időközben, előbb *Székelykeresztúrköri Unitárius Egyház* címet vette fel, majd egyik utóbbi számában bejelentette, hogy *Unitárius Élet* c. fogja munkáját folytatni. A szerkesztést időközben *Ütő Lajos* esperes vette át, s mint értesültünk az 1944. évtől kezdve a kiadók ifj. *Máthé Lajos* szentábrahámi lelkészre bízták a szerkesztést. Az 1943. évben csak 7 szám jelent meg. Régi multja és hiányt pótló munkájára a jövőben is szükségünk van, ha irányát a megváltozott körülmények között